

4. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з природничої освітньої галузі

4.1. Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з фізики

Світлана ФЕДЧЕНКО,
методистка Центру методичної та аналітичної роботи

Упровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти, який визначає ключові компетентності включно з базовими знаннями, наскрізні вміння, що поєднують компетентності та галузі, обов'язкові результати навчання (загальні та конкретні) та орієнтири для оцінювання результатів навчання, суттєво змінює підходи до оцінювання результатів навчання здобувачів освіти.

Якщо змінюються зміст освіти, державний стандарт, навчальні програми, очевидно, мають змінитися інструментарій і критерії оцінювання результатів навчання, які прописані в новому Державному стандарті базової середньої освіти. Адже не можна старий інструмент, який розроблявся для попередньої системи оцінювання, використовувати в нових умовах, у новій специфіці, згідно з тією філософією освіти, яку декларує реформа «Нова українська школа». У нових умовах робиться акцент на оцінюванні компетентностей: не лише здобутих знань, а й навичок – як предметних, так і «м'яких»: уміння вчитися впродовж життя, уміння розв'язувати реальні проблеми на основі здобутих знань, уміння бути гнучким до мінливого світу тощо.

Основні вимоги до оцінювання в класах НУШ зумовлені новим підходом до оцінювання: у новому Державному стандарті базової середньої освіти оцінювання зорієнтовано на обов'язкові результати навчання учнівства, які має бути реалізовано через компетентнісний підхід.

Ці вимоги до оцінювання представлено через результати на трьох рівнях:

- групи результатів (через які реалізується компетентнісний потенціал галузі);
- загальні результати, які є спільними для всіх трьох рівнів загальної середньої освіти (вони ж визначають навчальний поступ за циклами: 5–6 і 7–9 класи);
- орієнтири для оцінювання, на основі яких визначають рівень досягнення результатів навчання на завершення відповідного циклу.

Зміни до підходів у навчанні позначилися на критеріях. Якщо попередні критерії оцінювання навчальних досягнень було орієнтовано більше на факти, правила й дані, тобто на знаннєвий компонент, то зараз ідеться про компетентності (знання, уміння, способи мислення, погляди, цінності).

Основний документ, у якому можна побачити цілісну картину того, чого навчати, а отже, і що оцінювати, – це Державний стандарт базової середньої освіти. У додатку 10 цього стандарту «Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів у природничій освітній галузі», крім базових знань, зазначено

групи результатів навчання та орієнтири для оцінювання, які дають змогу формувати інструменти для оцінювання.

Ще один документ, який визначає загальні критерії для оцінювання та критерії оцінювання за освітніми галузями, які враховують специфіку навчання в НУШ, надає рекомендації щодо оцінювання, – наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 р. №1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання».

У документі окреслено підходи до оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів. **Зокрема, визначено:**

- загальні критерії оцінювання (визначають загальні підходи до встановлення результатів навчання учнів);
- критерії оцінювання за освітніми галузями.

Критерії для оцінювання за освітніми галузями розроблено на основі загальних критеріїв, але з урахуванням характеристики груп результатів відповідної галузі.

Слід зазначити, що кількість груп результатів навчання здобувачів освіти для природничої освітньої галузі в Державному стандарті базової середньої освіти та критеріях оцінювання в Рекомендаціях МОН України щодо оцінювання, у свідомстві досягнень для природничої освітньої галузі різняться. ***Державний стандарт базової середньої освіти визначає чотири групи результатів:***

Група № 1. Пізнання світу природи засобами наукового дослідження.

Група № 2. Опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту.

Група № 3. Усвідомлення розмаїття та закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини, відповідальна поведінка для сталого розвитку суспільства.

Група № 4. Розвиток наукового мислення, набуття досвіду розв’язання проблем.

Але, як пояснює МОН України, щоб спростити заповнення свідомства досягнень, окремі суміжні групи результатів (там, де це можливо) було об’єднано, тому в природничій освітній галузі запропоновано під час оцінювання орієнтуватися на три групи результатів: перша група спрямована на розвиток експериментальних навичок, коли учні здійснюють безпосередні дослідження фізичних явищ; друга група – на вміннях шукати й аналізувати інформацію; третя передбачає, що учні розуміють і можуть пояснити основні фізичні закони й закономірності, використовують ці знання для пояснення природних явищ.

З-поміж багатьох функцій оцінювання (формувальна, коригувальна, орієнтувальна, мотиваційно-стимулювальна, розвивальна, прогностична, виховна тощо) реформа Нової української школи робить акцент на формувальне оцінювання. ***Основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне оцінювання, підсумкове оцінювання та державна підсумкова атестація*** (Рекомендації щодо оцінювання результатів навчання здобувачів

освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 р. №1093).

Акцентуємо увагу, що передбачення в Державному стандарті базової середньої освіти державної підсумкової атестації (пункт 28. Оцінювання відповідності результатів навчання учнів, які завершили здобуття базової середньої освіти, вимогам державних стандартів здійснюється шляхом державної підсумкової атестації) зумовлює, на наш погляд, нові підходи до оцінювання здобувачів освіти, бо по закінченні вивчення курсу фізики на рівні базової середньої освіти учень / учениця отримують за цей курс (7-9 класи) оцінку на підставі виконання однієї незалежної підсумкової роботи.

Учителю важливо усвідомити й розрізнати сам процес оцінювання та кінцеву оцінку, яку учні / учениці мають як підсумок певного періоду навчання. Оцінювання дає інформацію про досягнення результатів навчання на певному етапі освітнього процесу.

Зазначимо також, що оцінювання є процес, який передбачає зворотний зв'язок. Саме **формувальне оцінювання** призначене для надання детального й конкретного описового зворотного зв'язку. Воно допомагає учнівству зрозуміти, чого воно вже досягло й над чим ще потрібно працювати. Завдяки зворотному зв'язку, орієнтованому на результати навчання, учнівство матиме чіткіше уявлення про те, що потрібно зробити, щоб поліпшити свою успішність у майбутньому.

Формувальне оцінювання спрямоване на відстеження динаміки навчального поступу учнів, визначення їхніх навчальних (освітніх) потреб і скерування освітнього процесу на підвищення ефективності навчання з урахуванням установлених результатів навчання.

Формувальне оцінювання можна реалізовувати в оціночних судженнях та/або у вигляді поточної оцінки (у балах, від 1 до 12, згідно із Загальними критеріями оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, у яких надано опис кожного бала дванадцятибальної шкали оцінювання, (додаток 1 наказу Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 р. № 1093) – так учень / учениця також отримує зворотний зв'язок про свої навчальні здобутки на поточний момент.

Одночасно Загальні критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти слугують основою критеріїв оцінювання за освітніми галузями (додаток 2 наказу Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 р. № 1093).

Сутність **підсумкового оцінювання** полягає в тому, що воно **показує результат навчання та розвитку**. Метою підсумкового оцінювання є співвіднесення фактичних результатів навчання, яких досягли здобувачі освіти, з обов'язковими / очікуваними результатами навчання, визначеними Державним стандартом / модельною навчальною програмою за певний період навчання.

Підсумкове оцінювання здійснюють періодично. Кількість підсумкових робіт, час їхнього проведення вчитель / учителька може встановлювати самостійно.

Підсумкові роботи можуть забезпечувати охоплення одного, декількох або всіх груп результатів, визначених у Державному стандарті, у межах вивченого впродовж певного періоду, і мають забезпечувати об'єктивність оцінювання.

Підсумкове оцінювання – це оцінювання результатів навчання за певний проміжок часу (розділ програми / тема тощо). Воно обов'язково повинно мати вигляд формальної оцінки, яку повідомляють учням / батькам та/чи іншим особам, які мають право про неї знати.

Державна підсумкова атестація передбачає оцінювання відповідності результатів навчання учнів, які завершили здобуття базової середньої освіти, вимогам Державного стандарту.

Тобто оцінка – це фінальний підсумок, те, що ми маємо як результат, як відповідність досягнутому чи не досягнутому результату навчання здобувачів освіти.

З огляду на різні освітні потреби учнів / учениць і поглиблення освітніх втрат і розривів рекомендуємо вчительству гнучко проводити оцінювання результатів навчання учнів. Підходи до оцінювання в різних класах закладу загальної середньої освіти можуть мати відмінності, спрямовані на реалізацію освітньої програми закладу освіти та автономії вчителя.

Навчання фізики як предмета природничої освітньої галузі спрямоване на опанування учнями / ученицями таких груп загальних результатів: здійснення дослідження природи, здійснення пошуку й опрацювання інформації, усвідомлення закономірностей природи. Зважаючи, що оцінювання груп результатів відбувається впродовж тривалого часу, визначальним у процесі навчання є формувальне (як поточне) оцінювання, що здійснюється постійно й системно в процесі навчання.

З огляду на те, що завдання з фізики переважно мають комплексний характер, який вимагає одночасного вияву вмінь досліджувати, опрацьовувати і використовувати інформацію та усвідомлювати закономірності, варто виявляти його домінуючу роль у формуванні того чи того вміння.

Оцінки, отримані за виконання фізичних і астрономічних досліджень (лабораторні та практичні роботи, досліди і спостереження, навчальні проекти, вимірювання, роботи з моделювання та конструювання тощо), відіграють вирішальну роль в оцінюванні такої групи результатів, як уміння здійснювати дослідження природи.

Для групи результатів, що стосуються вміння здійснювати пошук і опрацьовувати інформацію, слугують оцінки за виконання творчих завдань, графічних і якісних задач, розв'язання проблемних питань, опрацювання текстів підручників та інших джерел інформації тощо.

Оцінювання групи результатів з усвідомлення закономірностей природи переважно ґрунтується на розв'язуванні традиційних задач із фізики, на відповідях

до запитань за змістом, що вивчається, тощо.

Тематичне оцінювання може здійснюватися з метою проміжного контролю за всіма видами робіт, що виконувались упродовж вивчення теми /

розділу або їх частин. За потреби можна проводити підсумкову (тематичну) роботу.

Семестрове оцінювання з фізики на рівні базової середньої освіти передбачає оцінювання груп загальних результатів і загальну оцінку результатів навчання. Здійснюють його з урахуванням різних видів навчальної діяльності, які мали місце протягом семестру, та динаміки особистих навчальних досягнень учня / учениці.

Щодо фіксування в журналі результатів оцінювання за групами МОН України надало роз'яснення, запропонувало три моделі оцінювання та заповнення сторінок журналу відповідно до нових рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання (матеріал «Як заповнювати журнал і виставляти оцінки за групами результатів: переказуємо головне з вебінару МОН про нові рекомендації оцінювання учнів 5–9-х класів»). Також планується внести зміни до наказу про заповнення журналу. Тобто вчителі можуть ставити ці позначки там, де дає змогу паперовий журнал або електронний – у вільних клітинках чи рядках із поміткою ГР1, чи ГР2 (група результатів перша або друга тощо).

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. Концепція нової української школи. Міністерство освіти і науки України: Нова українська школа. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>
3. Наказ МОН України від 02.08.2024 р. № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhenniarekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativnavchannia>
4. Лист МОН України від 30.08.2024 року № 1.1/15776 «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році». URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66d/ffe/c4c/66dffec4c92d2958213439.pdf>
5. Як заповнювати журнал і виставляти оцінки за групами результатів: переказуємо головне з вебінару МОН про нові рекомендації оцінювання учнів 5–9-х класів. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-zapovnyuvaty-zhurnal-i-vystavlyaty-otsinky-za-grupamy-rezultativ-perekazuyemo-golovne-z-vebinaru-mon-pro-novi-rekomendatsiyi-otsinyuvannya-uchniv-5-9-h-klasiv/>

4.2. Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти із географії

*Олександр САВВІЧ,
методист Центру методичної та аналітичної роботи;
Олександр ГРІНЧЕНКО,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти*

Наказ Міністерства освіти і науки України № 1093 від 02 серпня 2024 року визначив нові підходи до оцінювання результатів навчання учнів 5 – 9 класів ЗЗСО, які відповідають вимогам Державного стандарту базової середньої освіти. Ці рекомендації спрямовані на забезпечення об'єктивності, прозорості та практичної значущості оцінювання, яке відіграє ключову роль у підвищенні якості освіти.

Суттєвим аспектом нових підходів є врахування індивідуальних потреб учнів і створення сприятливих умов для їхнього всебічного розвитку. Згідно з оновленими принципами, оцінювання спрямовується не лише на фіксацію досягнень, але й на підтримку учнів у подальшому навчанні. Особливу увагу приділено розвитку ключових компетентностей, формуванню умінь самостійного навчання, критичного мислення та комунікації.

Об'єктами оцінювання є результати навчання учнів.

Результати навчання – це знання, уміння, навички, ставлення, цінності, набуті в процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, виміряти й оцінити та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми на кожному рівні (циклі) загальної середньої освіти.

Методологія оцінювання базується на таких основних принципах:

- **діагностичний підхід** (оцінювання як інструмент для визначення освітніх потреб);
- **формувальне оцінювання** (підтримка учнів у процесі здобуття нових знань);
- **підсумкове оцінювання** (аналіз досягнень учнів на основі критеріїв, визначених державним стандартом).

Запровадження цих підходів в освітній процес забезпечує всебічний розвиток учнів, сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання та підвищенню їхньої мотивації. Для педагогів це відкриває можливість адаптувати методики викладання, використовуючи інноваційні інструменти оцінювання, що відповідають сучасним вимогам.

Основні функції оцінювання:

- **формувальна** (забезпечує відстеження динаміки навчального поступу);
- **констатувальна** (забезпечує встановлення рівня досягнення результатів навчання);
- **діагностувальна** (надає інформацію про стан досягнення результатів навчання, наявність навчальних втрат, причини виникнення утруднень);

- *коригувальна* (надає змогу вчителю відповідним чином адаптувати освітній процес);
- *орієнтувальна* (надає змогу відстежити динаміку формування результатів навчання та спрогнозувати їх розвиток);
- *мотиваційно-стимулювальна* (активізує внутрішні й зовнішні мотиви до навчання);
- *розвивальна* (мотивує до рефлексії та самовдосконалення);
- *прогностична* (ставить цілі навчання на майбутнє);
- *виховна* (сприяє вихованню в учнів свідомої дисципліни, наполегливості в роботі, працьовитості, почуття відповідальності, обов'язку).

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів є *формувальне оцінювання, підсумкове оцінювання та державна підсумкова атестація*.

Формувальне оцінювання спрямоване на відстеження динаміки навчального поступу учнів, визначення їхніх навчальних (освітніх) потреб і скерування освітнього процесу на підвищення ефективності навчання з урахуванням установлених результатів навчання. Формувальне оцінювання є постійним процесом, що супроводжує навчання. Воно виконує функцію зворотного зв'язку, даючи змогу вчителю оперативно коригувати освітній процес, а учням – усвідомлювати свої сильні сторони та направи для розвитку.

Формувальне оцінювання — інтерактивне оцінювання учнівського прогресу, що дає змогу визначати потреби учнів, адаптуючи до них процес навчання. Формувальне оцінювання результатів навчання виконує діагностувальну, коригувальну, орієнтувальну, мотиваційно-стимулювальну, розвивальну, прогностичну та виховну функції. Формувальне оцінювання (оцінювання в процесі навчання) є важливим складником освітнього процесу, оскільки воно відображає як процес навчання учнівства, зорієнтований на досягнення визначеного очікуваного результату, так і результат його навчальної діяльності на певному етапі навчання та дозволяє педагогу зрозуміти, як краще підготувати учнів до підсумкового оцінювання, відслідковувати їхній прогрес протягом навчального року.

Формувальне оцінювання здійснюють у формі самооцінювання, взаємооцінювання, оцінювання вчителем із використанням окремих інструментів. Окремі завдання для формувального оцінювання можуть бути диференційовані з урахуванням таксономії освітніх цілей за когнітивними рівнями діяльності (завдання початкового рівня передбачають уміння розпізнавати, пригадувати, відтворювати окремі елементи змісту навчання; завдання середнього рівня – розуміння та застосування елементів змісту навчання; достатнього – уміння аналізувати навчальну інформацію (класифікувати, порівнювати, узагальнювати, інтегрувати, уточнювати, упорядковувати); високого – уміння оцінювати (навчальну інформацію та власну навчальну діяльність), рефлексувати, перекодовувати інформацію (з текстової у схематичну, графічну та навпаки), створювати, продукувати). Кожний

наступний рівень (від початкового до високого) охоплює показники результатів навчання попереднього рівня та містить нові показники результатів навчання.

Формувальне оцінювання може бути бальним / числовим і має бути накопичувальним, таким, що діагностує динаміку особистісного розвитку та навчальні досягнення учнів на кожному етапі навчання.

Діагностичний підхід орієнтований на виявлення стартового рівня знань, умінь і навичок учнів, а також їхніх освітніх потреб. **Мета діагностичного оцінювання** – не тільки визначити, що учні вже знають, але й допомогти вчителям зрозуміти, які теми потребують глибшого вивчення або повторення. Застосовуються такі інструменти, як тестування на початку теми, анкетування чи використання інтерактивних завдань. Діагностичне оцінювання також допомагає коригувати навчальні програми, адаптуючи їх до потреб конкретного класу чи учня.

Діагностувальні роботи допомагають визначити рівень сформованості різних груп очікуваних результатів навчання: володіння навичками пізнавальної, дослідницької та проєктної діяльності; готовність до самостійної діяльності, володіння навичками отримання необхідної інформації з карт, уміння орієнтуватися в різних джерелах інформації, критично оцінювати та інтерпретувати інформацію, одержувану з різних джерел, і представляти її в інших видах; установлення взаємозв'язків і закономірностей природи; розв'язання проблем природничого змісту. Діагностувальні роботи також дають можливість визначити індивідуальну траєкторію розвитку учнівства.

У зв'язку з цим рекомендуємо такий алгоритм діяльності вчителя / вчительки та учнів і учениць під час організації навчання:

- 1) чітко формулювати зрозумілі для учнів / учениць очікувані результати навчання (за групами результатів і за критеріями оцінювання їх);
- 2) наводити приклади завдань і видів діяльності з аналізом за критеріями оцінювання результатів виконання;
- 3) оперативно й доступно надавати учням / ученицям зворотний зв'язок щодо досягнення ними очікуваних результатів навчання;
- 4) вчасно коригувати процес навчання для досягнення його очікуваних результатів;
- 5) учити використовувати різні джерела географічної інформації (при цьому – використовувати як мінімум 3 – 5 різних джерел);
творити умови для самовираження та самореалізації учнів (учениць).

Завдання для оцінювання добираються так, щоб можна було отримати об'єктивну інформацію про рівень досягнення учнями обов'язкових результатів навчання певної групи, яка охоплює споріднені загальні результати природничої освітньої галузі.

За потреби, для отримання інформації щодо рівня досягнення очікуваних результатів навчання учнями, визначених в окремому елементі навчальної програми (тема / розділ тощо), здійснюється **тематичне оцінювання**. Тематичне оцінювання не є обов'язковим. Результати тематичного оцінювання можуть бути використані для коригування освітнього процесу.

Підсумкове оцінювання показує результат навчання та розвитку, використовується для аналізу досягнень учнів після завершення певного етапу навчання – теми, розділу чи семестру. Воно базується на чітких критеріях, визначених державними стандартами освіти. Основними інструментами є практичні роботи, дослідження, проєктні завдання, різні тестові роботи. Це оцінювання спрямовано на перевірку не тільки знань, а й умінь застосовувати їх на практиці, що особливо важливо для вивчення географії. Виставлення оцінок має бути прозорим і відповідати заздалегідь визначеним критеріям.

Підсумкове оцінювання здійснюють **періодично**. Підсумкові роботи можуть забезпечувати охоплення одного, декількох або всіх груп результатів, визначених у Державному стандарті, у межах вивченого впродовж певного періоду, і мають забезпечувати об'єктивність оцінювання.

Підсумкове оцінювання за семестр здійснюють за групами результатів навчання, що передбачені критеріями оцінювання, з урахуванням різних форм і видів навчальної діяльності. Відомості, отримані під час підсумкового семестрового оцінювання результатів навчання, застосовують для вироблення навчальних цілей на наступний період, визначення труднощів, що постали перед здобувачами освіти, та коригування освітнього процесу.

Результати оцінювання виражаються в балах (від 1 до 12) та/або за власною шкалою оцінювання результатів навчання учнів закладу освіти.

У шкільній документації (журналі, свідоцтві) виставляють **семестрові оцінки за групами результатів**. На підставі оцінок за групами результатів виставляють **загальну оцінку за семестр** із кожного навчального предмета / інтегрованого курсу навчального плану освітньої програми закладу освіти. Оцінка за семестр може бути скоригованою.

Підсумкове оцінювання за рік не здійснюють. Річну оцінку виставляють на підставі загальних оцінок за I та II семестри або скоригованих семестрових оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним оцінок за I та II семестри. Для визначення річної оцінки потрібно враховувати динаміку особистих досягнень учня / учениці протягом року. Річне оцінювання також може бути скоригованим.

Результати **семестрового та річного оцінювання** фіксують у класному журналі та Свідоцтві досягнень.

Оцінювання результатів навчання географії учнів / учениць 6–9 класів має бути спрямоване на ключові компетентності й наскрізні вміння та вимоги до обов'язкових результатів навчання в природничій освітній галузі, визначені Державним стандартом і відображені в очікуваних результатах змісту модельних програм.

У **календарно-тематичному плані** доцільно визначити відповідність кожного очікуваного результату, якого необхідно досягти на уроці, певній групі загальних результатів (ГР), визначеній у Державному стандарті, передбачити процедури проведення оцінювання, частотність і форми контролю для виявлення рівня досягнення учнями / ученицями результатів навчання, визначених в

окремому елементі навчальної програми, визначити модель виведення оцінок за семестр (СО) за групами результатів.

Модель 1. Оцінки за семестр виставляють на основі підсумкових робіт (ПР) за однією або кількома групами результатів (ПР ГР1 / ПР ГР2 / ПР ГР3), визначеною / визначених у Критеріях оцінювання природничої освітньої галузі, з урахуванням результатів поточного оцінювання (ПО) за певну групу загальних результатів (ПО ГР1 / ПО ГР2 / ПО ГР3). Під час застосування цієї моделі потрібно враховувати динаміку особистих досягнень учня / учениці протягом семестру.

Модель 2. Оцінки за семестр виставляють за результатами комплексної підсумкової роботи (КПР ГР1 / КПР ГР2 / КПР ГР3), завдання якої дають змогу встановити рівень навчальних досягнень за всіма групами результатів, визначеними в Критеріях оцінювання природничої освітньої галузі (її зазвичай проводять наприкінці семестру), з урахуванням динаміки особистих досягнень учня / учениці протягом семестру. Свідченням цього учнівського поступу є поточне оцінювання за певну групу загальних результатів (ПО ГР1 / ПО ГР2 / ПО ГР3).

Модель 3. Оцінки за семестр виставляють за підсумками комплексної підсумкової роботи (КПР ГР1 / КПР ГР2 / КПР ГР3), завдання якої дають змогу встановити рівень навчальних досягнень за всіма групами результатів, визначеними в Критеріях оцінювання природничої освітньої галузі, або на основі підсумкових робіт (ПР) за однією або декількома групами результатів (ПР ГР1 / ПР ГР2 / ПР ГР3), з урахуванням тематичного оцінювання (ТО). У разі відсутності учня / учениці на уроці в день проведення комплексної підсумкової роботи оцінки за групами загальних результатів виставляють, ураховуючи поточне оцінювання протягом вивчення окремої теми.

Вивчення курсу «Географія» в базовій школі передбачає такі види оцінювання:

- **поточне (формувальне)** – під час вивчення теми (усне опитування, тестування, самостійні, практичні роботи, творчі роботи, дослідження, захист проєктів і власних (групових) досліджень тощо);
- **підсумкове** – наприкінці вивчення розділу або теми (усні та письмові роботи, тести, бесіди тощо).

Критеріями оцінювання є визначені Державним стандартом базової загальної середньої освіти орієнтири для оцінювання. Оцінюючи результати навчальної діяльності учнів, необхідно враховувати рівень засвоєння теоретичних знань, сформованості практичних умінь, навичок і цінностей, досвід дослідницької та творчої діяльності.

У модельних програмах із географії визначені орієнтири для оцінювання очікуваних результатів навчання, запропоновано зміст кожного розділу/теми, окреслено види діяльності, які може використати вчитель на уроках або поза ними, щоб допомогти учням досягти визначених програмою результатів.

У частині програм «Види навчальної діяльності» запропоновано орієнтовні методи, прийоми, ідеї, форми роботи. Тематика досліджень, проєктів,

практичних або інших робіт може бути змінена вчителем у межах вивчення відповідної теми, ураховуючи матеріально-технічне забезпечення, наявність власних дидактичних розробок, рівень підготовленості класу, інтереси дітей, регіональні особливості рідного краю тощо. Результати досліджень учнів учитель оцінює під час презентацій.

Учитель має право самостійно розподіляти навчальний час для формування очікуваних результатів навчання з урахуванням здібностей і навчальних можливостей учнів, їх інтересів, для тематичного оцінювання, уроків систематизації та узагальнення, уроків-екскурсій, реалізації проєктної діяльності тощо.

Автори модельних програм із географії запропонували велику кількість практичних робіт. Це зроблено для того, аби вчителі / вчительки мали вибір і підібрали для себе ту їх кількість і ті теми, що відповідають власній методиці викладання географії. ***Модельними програмами не передбачено обов'язкових практичних робіт.*** Учитель має право визначати кількість практичних робіт, їх тематику, вид практичної роботи (навчальна, тренувальна, підсумкова), час і місце проведення, ураховуючи матеріально-технічну базу закладу освіти, рівень підготовки учнів, регіональні особливості території, навчально-методичне забезпечення. Бажано, щоби практичні роботи охоплювали різноманітні географічні питання.

Семестрове оцінювання передбачає оцінювання окремих груп загальних результатів і загальну оцінку результатів навчання.

У шкільній документації (журналі, свідоцтві) фіксуються оцінки з усіх предметів природничої освітньої галузі за однаковими групами результатів:

- **ГР1.** Проводить дослідження природи / Досліджує природу (у державному стандарті група 1 «Пізнання світу природи засобами наукового дослідження»);
- **ГР2.** Здійснює пошук і опрацьовує інформацію (у державному стандарті група 2. «Опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту»);
- **ГР3.** Усвідомлює закономірності природи (у державному стандарті група 3. «Усвідомлення розмаїття і закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини; відповідальна поведінка для сталого розвитку суспільства»).

У Державному стандарті базової середньої освіти для природничої освітньої галузі визначено чотири групи результатів, а у свідоцтві досягнень рекомендовано виставляти оцінки за трьома групами результатів, оскільки конкретні результати групи результатів «Розвиток наукового мислення, набуття досвіду розв'язання проблем природничого змісту» враховують при оцінюванні інших груп результатів.

Оцінка першої групи результатів (ГР1) складається з оцінок, отриманих за вміння виявити і сформулювати дослідницьку проблему, спланувати дослідження, виокремити, проаналізувати кроки дослідження, зафіксувати спостереження, виконати навчальні проєкти, змоделювати природне явище або

об'єкт, сконструювати приладдя тощо. Виявити ці вміння учні й учениці можуть під час виконання лабораторних і практичних робіт, практикумів із розв'язування експериментальних (дослідницьких) завдань, вимірювань, дослідів і спостережень, польових робіт, навчальних проєктів, моделювань і конструювань та інших видів робіт, пов'язаних з умінням досліджувати природу.

Для другої групи результатів (ГР2), що стосуються вміння здійснювати пошук й опрацьовувати інформацію, слугують оцінки за пошук, порівняння, зіставлення, узагальнення, оцінювання інформації, представлення інформації в різних формах, перетворення одного виду інформації в інший.

Оцінювання третьої групи результатів (ГР3) з усвідомлення закономірностей природи переважно ґрунтується на вмінні учнів і учениць застосовувати науковий апарат природничих наук для пояснення природних і технічних явищ і об'єктів. Виявити ці вміння учні й учениці можуть під час розв'язування задач, відповідей на запитання за змістом вивченого тощо.

Оцінювання здійснюється за визначеними критеріями, які дозволяють встановити відповідність між вимогами до обов'язкових результатів навчання, визначеними Державним стандартом, і фактичними результатами навчання, яких досягають учні. Критерії оцінювання реалізуються за чотирма рівнями (початковий, середній, достатній, високий). Кожний наступний рівень охоплює вимоги до попереднього, а також додає нові.

Для прикладу рекомендуємо використовувати Критерії оцінювання результатів навчання учнів 5–7 класів НУШ (природнича освітня галузь, укладені на основі рекомендацій, зазначених у наказі Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» (табл.3).

Таблиця 3

Критерії оцінювання результатів навчання учнів 5–7 класів НУШ

Бал	ГАЛУЗЕВІ КРИТЕРІЇ		
	Група результатів 1. Проводить дослідження природи	Група результатів 2. Здійснює пошук та опрацьовує інформацію	Група результатів 3. Усвідомлює закономірності природи
1	Учень / учениця: виконує частину простих завдань / дослідницьких дій за наданим зразком із допомогою вчителя	Учень / учениця: сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя / інших осіб	Учень / учениця: намагається відповідати на прості запитання
2	Учень / учениця: виконує прості завдання / дослідницькі дії за наданим зразком із допомогою вчителя	Учень / учениця: відтворює незначну частину інформації, отриманої від учителя / інших осіб або із запропонованих джерел	Учень / учениця: намагається знаходити у почутому / прочитаному частковій відповіді на прості запитання; намагається виконувати прості завдання / навчальні дії за наданим зразком із допомогою вчителя; слухає інших, комунікує за потреби

3	Учень /учениця: виконує завдання / дослідницькі дії за наданим зразком із допомогою вчителя; долучається до роботи в групі під час виконання дослідницьких дій	Учень /учениця: відтворює частину інформації, отриманої від учителя / інших осіб або із запропонованих джерел	Учень /учениця: знаходить у почутому / прочитаному часткові відповіді на запитання; виконує окремі завдання / навчальні дії за наданим зразком із допомогою вчителя; долучається до роботи в групі; намагається висловлювати свої думки
4	Учень /учениця: виконує завдання / дослідницькі дії за зразком із допомогою вчителя; частково виконує обов'язки, розподілені в групі під час виконання дослідницьких дій / завдань; пояснює окремі дослідницькі дії	Учень /учениця: відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію	Учень /учениця: розуміє окремі поняття / терміни / навчальні дії; виконує завдання / навчальні дії за зразком із допомогою вчителя; частково виконує обов'язки, розподілені в групі
5	Учень /учениця: виконує дослідницькі дії за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу; розпізнає з допомогою вчителя проблеми, які можна розв'язати дослідницьким способом; виконує завдання в групі відповідно до визначених обов'язків під час виконання дослідницьких дій і завдань	Учень /учениця: застосовує частково інформацію, отриману від учителя / інших осіб або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань; знаходить у почутому / прочитаному відповіді на прості запитання	Учень /учениця: намагається пояснити основні поняття / явища / навчальні дії; виконує завдання / навчальні дії за запропонованим алгоритмом із допомогою вчителя; виконує свою частку групової роботи
6	Учень / учениця: розуміє і пояснює дослідницькі дії; виконує репродуктивні види дослідницької діяльності за запропонованим алгоритмом самостійно; розпізнає з допомогою вчителя проблеми, які можна розв'язати дослідницьким способом, і висловлює припущення щодо їх розв'язання; виконує дослідницькі дії / спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків	Учень / учениця: здійснює пошук інформації в запропонованих джерелах; застосовує інформацію, отриману від учителя / інших осіб або із запропонованих джерел для виконання навчальних завдань	Учень /учениця: розуміє і пояснює основні поняття / явища / навчальні дії з допомогою вчителя, наводить прості приклади; виконує завдання / навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно; виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків
7	Учень /учениця: виконує репродуктивні й частково-пошукові види дослідницької діяльності за запропонованим алгоритмом або в співпраці; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя, розв'язує їх відомим способом; співпрацює в групі, виконуючи дослідницькі завдання	Учень /учениця: знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і розв'язання проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією, поданою в різний спосіб; перетворює один вид інформації в інший за зразком	Учень /учениця: відповідає на окремі запитання, наводить типові приклади й аргументи на підтвердження висловленої думки; виконує репродуктивні й частково-пошукові види навчальної діяльності за запропонованим алгоритмом самостійно або в . групі; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя, висловлює припущення щодо їх розв'язання; налагоджує

			комунікацію, співпрацює в групі за погодженим планом, виконуючи навчальні завдання
8	Учень / учениця: виконує окремі пошукові, дослідницькі та / або творчі дії; розв'язує проблемні ситуації відомими способами під керівництвом учителя; активно співпрацює з іншими, визначає свої завдання в груповій дослідницькій діяльності	Учень / учениця: аналізує інформацію, отриману з обраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою; відповідає на запитання за опрацьованою інформацією, поданою в різний спосіб; перетворює інформацію одного виду в інший	Учень / учениця: розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом із допомогою вчителя; відповідає на запитання, доповнює думку / відповіді однокласників; виконує окремі навчальні дії; активно співпрацює з іншими, виконуючи навчальні завдання, : визначає свої завдання в групі; залучає інших до співпраці в межах запропонованої теми
9	Учень / учениця: виконує пошукові дослідницькі та творчі завдання; розв'язує проблемні ситуації відомими способами; пропонує нові способи розв'язання проблемних ситуацій під керівництвом учителя; активно співпрацює та допомагає іншим, виконуючи дослідницькі завдання	Учень / учениця: аналізує інформацію, отриману з різних джерел; добирає спосіб унаочнення інформації	Учень / учениця: розпізнає проблемні ситуації з-поміж запропонованих, розв'язує їх відомими способами під керівництвом учителя; добирає доречні приклади та аргументи щодо висловленої думки; виконує пошукові завдання; активно співпрацює з іншими, генерує ідеї під час виконання завдання
10	Учень / учениця: ставить запитання, установлює логічні зв'язки між досліджуваними об'єктами, явищами, процесами; застосовує здобуті знання й практичні вміння в різних дослідницьких / проблемних ситуаціях; пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно або в групі	Учень / учениця: виокремлює істотну й потрібну інформацію, отриману з різних джерел; оцінює інформацію за наданими критеріями під керівництвом учителя	Учень / учениця: розпізнає проблемні ситуації; ставить запитання, установлює логічні зв'язки між об'єктами, фактами, явищами; застосовує здобуті знання й практичні вміння в типових навчальних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно або в групі; долучається до розроблення критеріїв оцінювання власної діяльності, діяльності групи
11	Учень / учениця: застосовує здобуті знання й практичні вміння в нестандартних ситуаціях; аналізує власні навчальні дії самостійно або в групі; конструктивно взаємодіє в групі під час дослідницької діяльності: висловлює власну позицію, аргументує її, робить висновки	Учень / учениця: знаходить інформацію й аналізує її; узагальнює інформацію, отриману з різних джерел; оцінює інформацію за наданими критеріями	Учень / учениця: висловлює щодо проблемної ситуації власну позицію, аргументує її; оцінює різні аспекти проблеми; використовує наукові факти для формулювання власних суджень; застосовує здобуті знання й практичні вміння в нетипових ситуаціях; конструктивно взаємодіє в групі для розв'язання спільних навчальних завдань; здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії та дії групи

12	Учень /учениця: застосовує здобуті знання й практичні вміння, усвідомлює ризики і прогнозує наслідки; аналізує й оцінює власні дослідницькі дії; ініціює, планує та організує співпрацю в групі для виконання дослідницьких / творчих завдань	Учень /учениця: порівнює, зіставляє та оцінює інформацію, отриману з різних самостійно вибраних джерел; оцінює надійність джерел інформації	Учень /учениця: висловлює щодо проблемної ситуації власну позицію, аргументує її, робить висновки; установлює закономірності, підтверджує їх прикладами; застосовує здобуті знання й практичні вміння для розв'язання проблемних ситуацій, усвідомлює ризики й прогнозує наслідки; аналізує власні навчальні дії, планує свій подальший навчальний поступ; організує співпрацю в групі для досягнення навчальних цілей; толерує різні точки зору, опосередковує спілкування в групі.
----	---	---	--

Оцінка за групами результатів є частиною оновленого підходу до оцінки. Цей підхід запроваджений для забезпечення прозорості, об'єктивності та узгодженості оцінювання, з урахуванням компетентнісного підходу Нової української школи (НУШ). Оцінювання за групами результатів дозволяє не лише перевірити знання учнів, але й розвинути їх компетентність, спрямовану на вирішення реальних проблем. Використання цього підходу сприяє створенню навчального середовища, орієнтованому на розвиток особистості учнів, їхню активну участь у суспільному житті та збереження навколишнього середовища.

Частотність і процедури проведення оцінювання, а також види діяльності, результати яких підлягають оцінюванню, педагоги визначають з урахуванням дидактичної мети, особливостей змісту навчального предмета (у нашому випадку – географії) та з урахуванням етапу опанування програмового матеріалу в цілому й етапу опанування очікуваного результату зокрема.

4.3 Оцінювання результатів навчання учнів/учениць з хімії

Олексій ГРИГОРОВИЧ, доцент кафедри методики природничо-математичної освіти, методист Центру методичної та аналітичної роботи, кандидат хімічних наук

Упровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти, що передбачає формування ключових компетентностей, інтегруючи базові знання, наскрізні вміння, які об'єднують компетентності та освітні галузі, а також обов'язкові результати навчання (загальні й конкретні) та орієнтири для їх оцінювання, суттєво змінює підходи до оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з хімії.

Зміна змісту освіти, упровадження компетентнісного підходу та нових навчальних програм вимагає оновлення інструментів і критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнівства. Інструментарій, розроблений для попередніх систем оцінювання, не може ефективно застосовуватись у нових умовах, які

диктують реформу «Нова українська школа». Нова система оцінювання передбачає акцент на компетентностях: здобутті не лише знань, а й умінь застосовувати їх у реальному житті.

В умовах реформування освіти оцінювання з хімії зосереджується на визначенні ступеня оволодіння ключовими компетентностями, зокрема:

- **умінням використовувати хімічні знання для розв'язання практичних завдань побутового або наукового характеру:** аналізу складу речовин, оцінювання впливу хімічних процесів на довкілля, безпечної поведінки у побуті тощо;
- **розвитком критичного мислення:** оцінки достовірності інформації, пов'язаної з хімією, що міститься у відкритих джерелах;
- **здатністю до навчання впродовж життя:** самостійного пошуку інформації, постановки експериментів, роботи з науковими текстами;
- **формуванням екологічної свідомості:** розуміння значення хімії у вирішенні глобальних викликів, таких як зміна клімату, охорона водних ресурсів тощо.

Оцінювання навчальних досягнень із хімії у класах НУШ спирається на обов'язкові результати навчання, визначені Державним стандартом. Воно охоплює:

1. **Рівень предметних знань і вмінь:** розуміння основних понять хімії, таких як атом, молекула, хімічний зв'язок, хімічна реакція.
2. **Здатність до міжпредметної інтеграції:** застосування знань із хімії у зв'язку з біологією, фізикою, екологією, технологіями.
3. **Розвиток «м'яких навичок»:** командної роботи, комунікації, гнучкості та адаптивності.

Нові підходи також включають формувальне оцінювання, що допомагає учням зрозуміти, як вони досягають навчальних цілей, і спрямовує їх на подальший розвиток. Окрім того, велика увага приділяється самостійній і груповій роботі учнів, яка відображає їхню здатність вирішувати проблеми та приймати рішення.

Таким чином, оцінювання навчальних досягнень із хімії в умовах реалізації нового Державного стандарту базується на комплексному підході, що враховує як набуті знання, так і сформовані компетентності, необхідні для життя в сучасному світі.

Ці вимоги до оцінювання для хімії відображають системний підхід, що дозволяє оцінювати навчальні досягнення здобувачів освіти комплексно. Зміщення акценту від знаннєвого компонента до компетентнісного підходу потребує вдосконалення інструментів оцінювання та впровадження нових критеріїв, які б відповідали сучасним освітнім викликам.

Важливим елементом нового підходу є інтеграція трьох рівнів оцінювання:

- **Групи результатів:** визначаються через ключові компетентності природничої галузі, такі як здатність до наукового мислення, аналізу й синтезу інформації, розуміння взаємозв'язків у природі та їхнього впливу на людину.

- **Загальні результати навчання:** формуються як для базової середньої освіти загалом, так і для окремих освітніх циклів (5–6 та 7–9 класи). Наприклад, у хімії вони охоплюють вміння ідентифікувати хімічні речовини за їхніми властивостями, виконувати експериментальні дослідження, інтерпретувати результати та робити висновки.
- **Орієнтири для оцінювання:** конкретизують рівні досягнення, наприклад, здатність учня формулювати хімічні рівняння чи аналізувати вплив людської діяльності на довкілля через хімічні процеси.

Зміни в навчальному процесі також вплинули на критерії оцінювання. Якщо раніше основна увага приділялася запам'ятовуванню фактів і правил, то нині оцінювання включає широкий спектр компетентностей:

- Знання (розуміння понять, таких як атоми, молекули, хімічні реакції);
- Уміння (здатність проводити хімічні експерименти, використовувати хімічні дані для вирішення реальних задач);
- Мислення (критичне та креативне, здатність до вирішення проблем);
- Цінності (розуміння важливості хімії для суспільства та довкілля).

Основою для формування критеріїв є положення Державного стандарту базової середньої освіти, який окреслює обов'язкові результати навчання. У цьому контексті додаток 10 стандарту є базовим орієнтиром для визначення того, що саме підлягає оцінюванню.

Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 р. № 1093 доповнює цей підхід, надаючи практичні рекомендації для оцінювання. Документ уточнює:

- **Загальні критерії оцінювання:** встановлюють базові принципи оцінювання, незалежно від освітньої галузі.
- **Критерії оцінювання за освітніми галузями:** адаптуються до специфіки хімії, ураховуючи її групи результатів.

Для хімії ці критерії можуть включати, наприклад:

- Здатність пояснювати хімічні явища на основі моделей і теорій;
- Виконання експериментів із дотриманням техніки безпеки;
- Розроблення індивідуальних чи групових проєктів, спрямованих на розв'язання прикладних задач.

Слід зазначити, що кількість груп результатів навчання здобувачів освіти для природничої освітньої галузі, зокрема хімії, також різниться в Державному стандарті базової середньої освіти та в Рекомендаціях МОН України щодо оцінювання, а також у свідоцтві досягнень. У Державному стандарті базової середньої освіти визначено чотири групи результатів:

1. **Пізнання світу природи засобами наукового дослідження.** Ця група охоплює розвиток експериментальних навичок, здатності до проведення хімічних досліджень, аналізу отриманих даних і формування висновків.

2. Опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту. Учні вчаться працювати з науковими текстами, графіками, таблицями та іншими джерелами інформації, що стосуються хімії.

3. Усвідомлення розмаїття і закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини, відповідальна поведінка для сталого розвитку суспільства. Група зосереджена на екологічній свідомості та розумінні значення хімії у вирішенні глобальних викликів, таких як зміна клімату чи управління ресурсами.

4. Розвиток наукового мислення, набуття досвіду розв'язання проблем. Учні здобувають уміння аналізувати проблеми, пов'язані з хімічними явищами, розробляти шляхи їх вирішення та застосовувати знання в реальному житті.

Однак, щоб спростити процес оцінювання та заповнення свідоцтва досягнень, у Рекомендаціях МОН України окремі суміжні групи було об'єднано, і для природничої освітньої галузі (зокрема хімії) виділено три ключові групи результатів:

1. Розвиток експериментальних навичок. Включає проведення хімічних досліджень, спостереження за реакціями, аналіз і фіксацію результатів.

2. Опрацювання та аналіз інформації. Уміння знаходити, систематизувати та використовувати інформацію для пояснення хімічних явищ.

3. Розуміння основних закономірностей хімії та їх застосування. Учні демонструють здатність пояснювати хімічні процеси, пов'язані з реальними умовами.

3-поміж багатьох функцій оцінювання реформа Нової української школи робить акцент на формувальному оцінюванні, яке забезпечує зворотний зв'язок між учителем і учнем. Формувальне оцінювання допомагає учням усвідомлювати свої досягнення та напрями розвитку, а вчителям – коригувати навчальний процес.

Основними видами оцінювання в межах природничої освітньої галузі, зокрема хімії, є:

- **Формувальне оцінювання.** Спрямоване на постійний моніторинг досягнень учнів під час освітнього процесу.
- **Підсумкове оцінювання.** Проводиться наприкінці навчального періоду для визначення досягнень здобувачів освіти.
- **Державна підсумкова атестація (ДПА).** На завершення курсу базової середньої освіти (7–9 класи) учні отримують оцінку на основі незалежної підсумкової роботи, що охоплює ключові компетентності та знання з хімії.

Важливим є розрізнення самого процесу оцінювання та кінцевої оцінки. **Оцінювання** надає можливість аналізувати досягнення учнівства на певному етапі, тоді як **підсумкова оцінка** є результатом загального навчального поступу, ураховуючи набуті знання, уміння та компетентності.

Окрім надання зворотного зв'язку, формувальне оцінювання відіграє ключову роль у підтримці мотивації учнів до навчання. Воно сприяє

формуванню в учнів самостійності, відповідальності за власний навчальний поступ і вмінню аналізувати свої досягнення.

Основні характеристики формувального оцінювання:

1. Орієнтованість на результати навчання. Учні отримують конкретні рекомендації, які відповідають встановленим критеріям і групам результатів навчання.

2. Індивідуальний підхід. Формувальне оцінювання дозволяє враховувати освітні потреби кожного учня та пропонувати завдання, які відповідають його рівню підготовки.

3. Безперервність процесу. Оцінювання відбувається регулярно під час освітнього процесу, забезпечуючи постійний моніторинг динаміки навчання.

4. Відсутність оціночного тиску. Оцінювання спрямоване не стільки на підсумковий результат, скільки на підтримку процесу навчання.

Формувальне оцінювання з хімії може включати такі форми:

- **Оціночні судження.** Учитель описує сильні сторони учня у виконанні конкретного завдання (наприклад, у проведенні експерименту або розв'язанні хімічних задач) і надає рекомендації для подальшого розвитку.
- **Поточна оцінка.** Вона може бути представлена у вигляді балів згідно з дванадцятибальною шкалою або у форматі умовних позначень (наприклад, "+" для успішно виконаних завдань).

Додаток 1 до наказу МОН України від 02.08.2024 р. № 1093 пропонує детальний опис кожного бала дванадцятибальної шкали, що дозволяє вчителю прозоро та об'єктивно оцінювати здобутки учнів. Наприклад, для оцінки у 10 балів зазначено, що учень демонструє впевнене застосування знань і вмінь, але допускає незначні помилки, які не впливають на загальний результат.

Загальні критерії оцінювання (додаток 2 до наказу) адаптовані для кожної освітньої галузі, зокрема для природничих наук. У хімії вони можуть охоплювати:

- Рівень розуміння теоретичних основ (понять, законів, моделей).
- Здатність проводити експерименти, дотримуючись безпечних умов.
- Навички інтерпретації отриманих даних і формулювання висновків.
- Здатність застосовувати знання для вирішення практичних задач.

Учитель хімії повинен не лише оцінювати, але й активно сприяти розвитку навчальних компетентностей учнів. Це включає:

- Постійне спостереження за динамікою навчання.
- Організацію роботи в групах або парах для стимулювання взаємного навчання.
- Надання індивідуальних консультацій для учнів, які потребують додаткової підтримки.

Формувальне оцінювання є важливим інструментом у системі Нової української школи, який забезпечує розвиток учнівських компетентностей і підвищення якості навчання з хімії.

Підсумкове оцінювання є важливим інструментом у визначенні результатів навчання учнів за певний період. Його основна мета – забезпечити співвіднесення фактичних досягнень учнів із встановленими обов’язковими результатами навчання, визначеними Державним стандартом або модельною навчальною програмою.

Характеристики підсумкового оцінювання:

1. **Регулярність і планування.** Учитель самостійно встановлює кількість і час проведення підсумкових робіт, ураховуючи специфіку навчального процесу, темп опанування матеріалу та потреби класу.

2. **Охоплення результатів.** Підсумкові роботи можуть включати завдання, що оцінюють одну групу результатів (наприклад, експериментальні навички) або декілька груп (знання теорії, аналіз інформації та застосування знань на практиці).

3. **Об’єктивність.** Завдання мають бути зрозумілими, структурованими й такими, що дозволяють об’єктивно оцінити досягнення учнів відповідно до їхніх зусиль і знань.

4. **Формалізованість.** Результати підсумкового оцінювання мають бути офіційно оформлені й донесені до учнів, їхніх батьків або інших зацікавлених осіб, зокрема адміністрації школи.

Сучасна освіта зобов’язує враховувати різноманітність освітніх потреб учнів. Особливо важливо це в умовах можливих освітніх втрат, спричинених пандемією COVID-19, військовими діями чи іншими факторами. Для врахування цих потреб учителю рекомендовано:

- **Індивідуалізувати оцінювання.** Підбирати завдання, які відповідають рівню підготовки учнів, але водночас дають можливість проявити свій потенціал.
- **Враховувати прогрес учня.** Оцінювати не лише кінцевий результат, а й динаміку розвитку.
- **Реалізовувати автономію закладу освіти.** Підсумкове оцінювання може бути організовано в різний спосіб залежно від цілей та структури освітньої програми конкретного закладу.

Учитель відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості та об’єктивності підсумкового оцінювання. Важливо, щоб він не лише проводив оцінювання, а й надавав учням зворотний зв’язок щодо їхніх досягнень, допомагаючи визначити наступні кроки для покращення результатів.

Формувальне та підсумкове оцінювання мають доповнювати одне одного. У той час як формувальне оцінювання спрямоване на підтримку та розвиток процесу навчання, підсумкове дає змогу оцінити результати цього процесу на певному етапі. Таким чином, обидва підходи є складовими частинами єдиної системи оцінювання, спрямованої на забезпечення якості навчання та розвитку компетентностей учнів.

Оскільки оцінювання груп результатів здійснюється протягом тривалого часу, ключовим у процесі навчання є формувальне оцінювання. Воно проводиться систематично та орієнтоване на моніторинг прогресу учнів.

Формувальне оцінювання допомагає учням усвідомити, яких результатів вони вже досягли, та визначити, над чим ще варто працювати.

Оцінювання за групами результатів:

1. Дослідження природи. Основну роль у цій групі відіграють результати виконання лабораторних і практичних робіт, навчальних проєктів, експериментів, спостережень, дослідів і конструювання. Наприклад, оцінка за роботу, де учні визначають вологість піску або проводять реакції з подальшим аналізом.

2. Пошук і опрацювання інформації. До цієї групи належать оцінки за виконання творчих завдань, аналіз і систематизацію даних із підручників, науково-популярної літератури чи інших джерел інформації. Наприклад, складання схем або таблиць, розв'язання проблемних питань. А також розв'язування задач і складання рівнянь реакцій.

3. Розуміння закономірностей. Для цієї групи результатів основними є обговорення хімічних процесів і закономірностей.

Фіксування результатів у журналі:

МОН України надало рекомендації щодо фіксування результатів оцінювання в журналі. Учителі можуть використовувати позначки для груп результатів (ГР1, ГР2, ГР3 тощо) у вільних клітинках або рядках. Це дозволяє прозоро відображати результати навчання за окремими групами.

Для реалізації цього підходу передбачено три моделі заповнення журналу (відповідно до рекомендацій МОН). Планується внесення змін до наказу про заповнення журналів, що зробить цей процес більш зручним як у паперовій, так і в електронній формі.

Отже, оцінювання в хімії орієнтоване на комплексний підхід, який дозволяє враховувати досягнення учнів за різними аспектами навчання. Систематичне формувальне оцінювання в поєднанні з тематичним і семестровим підсумковим контролем забезпечує об'єктивність і сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу.